

o them

I S V E T

berš/leto: 16

november 2011, številka 42

Stran 2

15. let Zveze Romov Slovenije

Stran 4

**Na 19. Romskem taboru v MS, tu-
di preizkus znanja iz romologije**

Stran 9

**Delovni obisk na PU M. Sobota s
strani doc. dr. Staci Strobl**

Stran 20

**Romski jezik - ključ za razumevanje
zgodovine in kulture Romov**

ROMANO THEM ROMSKI SVET

številka 42, november 2011

založnik
Zveza Romov Slovenije
Arhitekta Novaka 13
9000 Murska Sobota
tel.: 02 5308-100
fax: 02 5308-104
e-mail: romani.union@siol.net
www.zveza-romov.si

ROMIC ROMSKI INFORMATIVNI CENTER
ROMSKA KADROVSKA PRIDRUŽBA

e-mail: romic@siol.net
www.romic.si

odgovorni urednik
Jožek Horvat - Muc

uredniški odbor
dr. Pavla Štrukelj
Monika Sandreli
Janja Rošer
Slobodan Nezirovič
Bečiri Fatmir
Aleš Horvat
Robertina Ratko

dopisniki
Lujzi Baranja, New York
Dragoljub Ackovič, Beograd

Fotografije so prispevali:
Oto B., Štefan B., Aleš H., Tina R.
Stanko B., Kristijan H. in drugi

prelom in tisk
Tiskarna Klar, Murska Sobota

naklada
500 izvodov

Po mnenju Ministrstva za kulturo RS št. 415-562/96, se Romano them - Romski svet šteje med proizvode za katere se plačuje 20% davek na dodano vrednost.

Izid časopisa Romano them je omogočilo
Ministrstvo za kulturo RS
in Urad za narodnosti RS

KAZALO

15. let Zveze Romov Slovenije.....	2
Pru 19 romanu tabor andi Murska Sobota te u sikavibe andri romologija/Na 19. Romskem taboru v Murski Soboti, tudi preizkus znanja iz romologije.....	4
Horvat Muc: Romi imajo zgodovino, jezik in kulturo	6
Türk: Pri romski problematiki V Sloveniji napredek, a tudi težave	7
Delegacija iz Romske Zveze Slovenije v Bruslju.....	8
Delovni obisk na PU M. Sobota s strani doc. dr. Staci Strobl iz John	9
U kulturne koroške slovincengre društvu hi vaši solidarnust ži Roma / Kulturna društva koroških Slovencev za solidarnost z Romi	11
NOVICE - NEVIPJA	12
Humanitarnu mulačak vaši familija sej andi djak našadja u kher / Dobrodelni koncert za družino ki ji je požar vzel dom	15
Novice z dolenskega konca	16
I Pijšče auri rikerdja u 100 berš zaru gaveskru kezdetu / Pušča praznovala 100-to obletnico nastanka romskega naselja	18
Izbor dobitnika večernice 2010.....	19
Bajsa Arifovska	22
Kulturne novice	23
ČORI SAL	24

**TISKARNA
KLAR**

15. let Zveze Romov Slovenije

Romic

Zveza Romov Slovenije je ustanovljena na osnovi Zakona o društvih leta 1996. Že petnajsto leto si prizadeva za izboljšanje položaja pripadnikov romske skupnosti v Sloveniji.

Zveza Romov Slovenije je bila do sprejetja Zakona o Romski Skupnosti edini reprezentativni organ romske skupnosti ter tudi danes predstavlja organiziranost Romov. Ustanovljena je bila zaradi lažjega in bolj povezanega delovanja in uresničevanja skupnih ciljev za izboljšanje položaja pripadnikov romske skupnosti v

Sloveniji. Zveza Romov ima pomembno vlogo pri prizadevanjih za ohranitev romskega jezika, kulture in identitete, pri skrbi za sodelovanje Romov v družbenem življenju na lokalni in državni ravni in politično participacijo, izvaja pa tudi informativno, založniško in izobraževalno poslanstvo. V okviru Zveze Romov deluje romski informativni center ROMIC, ki pripravlja in predvaja romske radijske oddaje, pa tudi glasbeno produkcijo in založniško dejavnost za potrebe pripadnikov romske skupnosti.

Pri Zvezi Romov delujejo: Ženski Forum, Politični forum, Sveetniška skupina in Forum romskih intelektualcev.

Zveza Romov je pomemben dejavnik pri izvajanju »Nacionalnega programa ukrepov za Rome«, ki ga je marca 2010 sprejela Vlada Republike Slovenije. Pri izvedbi področja organiziranja romske skupnosti, ohranjanja romske kulture, informiranja in založniške dejavnosti je Zveza Romov pomemben nosilec aktivnosti.

Pomembno poslanstvo in vlogo Zveze Romov Slovenije je pozi-

tivno ovrednotila tudi Evropska Unija, saj je Zveza že tretje leto nosilec projekta »Uspešno vključevanje Romov v vzgojo in izobraževanje«, ki ga izvaja 31 romskih pomočnikov v 30 osnovnih šolah po celi Sloveniji z romskimi učenci. Zveza bo tudi v prihodnje s svojimi izkušnjami lahko sodelovala pri podobnih evropskih projektih, pomembnih za Rome.

Z eno besedo povedano Zveza Romov Slovenije skrbi za izboljšanje položaja romske skupnosti v Sloveniji.

Zveza Romov Slovenije je ob praznovanju 15- te obletnice ustanovitve in delovanja zveze, pripravila 12. avgusta, prireditve z naslovom Večer romske glasbe-drugačnost nas združuje. Zbrana sta pozdravila predsednik Zveze

Romov Slovenije Jožek Horvat-Muc in podžupan občine Murska Sobota Jožef Casar, slavnostni govornik je bil direktor urada za narodnosti Stane Baluh. Na prireditvi so podelili tudi zahvale in priznanja za večletno uspešno sodelovanje z Zvezo Romov Slovenije in podelili naziv častni član Zveze Romov Slovenije.

Za večletno uspešno sodelovanje z Zvezo Romov Slovenije so zahvale dobili: Zavodu za zdravstveno varstvo Murska Sobota, Policijski upravi Murska Sobota, Ljudski univerzi Murska Sobota in glasbeni skupini Halgato band.

Za uspešno sodelovanje pri razvoju romske skupnosti so priznanja Zveze Romov Slovenije prejela romska društva: Pušča, Romano pralipe iz Maribora, Zeleno vejš iz Serdice, Čaplja iz Vanče vasi-Borejci, Romani Union iz murske Sobote in Romano vozo iz Velenja.

Zveza Romov Slovenije je ob 15-ti obletnici delovanja podelila tudi častni član Zveze Romov Slovenije. Prejeli so jih: Prof.dr. Rajko Djurić, Dragoljub Acković, Orhan Galjus, Prof. Ljatif Demir, Geza Bačić, dr. Pavla Štrukelj, Brankica Petković, Dr. Vera Klopčič in Andrej Gerenčer.

V kulturnem programu so nastopili: Duo Rom Tom, romska glasbena skupina Gypsi band, Daniel in Jože Kramberger, violinist Prof. Jože Horvat – Dudom in glasbena skupina Halgato band.

ROMIC
Romski informativni center

Vabimo Vas k poslušanju romskega radia RomiC na frekvenci 97,6 MHz.

Pru 19 romanu tabor andi Murska Sobota te u sikavibe andri romologija/ Na 19. Romskem taboru v Murški Soboti, tudi preizkus znanja iz romologije

Romic

Vse do sobote 13. avgusta je v Dijaškem domu Murska Sobota potekal 19. mednarodni romski tabor. Gre za tradicionalno druženje, ki vsako leto privabi okrog 60 udeležencev. Udeleženci so se šest dni seznanjali z zgodovino Romov, romskim jezikom in romsko književnostjo, učnim načrtom izobraževanja Romov, romskih medijih in medijskem poročanju o Romih. Zadnji dan tabora so romski pomočniki opravili preizkus znanja iz romoloških tem. V okviru tabora pa je potekala tudi mednarodna okrogla miza, otvoritev razstave o romski kulturi in mednarodni nogometni turnir romskih ekip. Tudi letos je

organizatorica tabora Zveza Romov Slovenije. Po besedah predsednika Jožeka Horvata Muca je letošnji tabor vsebinsko bogatejši od minulih taborov. Direktorica Urada za razvoj šolstva je na tabor prinesla pozitivno novico. Kljub temu, da se je program romskega pomočnika težko uveljavil, bomo

s projektom nadaljevali in so ga podaljšali za tri leta, je dodala. Še vedno pa so v izobraževanju Romov prisotne pomanjkljivosti.

Udeleženci tabora iz Slovenije, Srbije, Makedonije, Bosne in Poljske so razpravljali o zgodovini, kulturi in jeziku Romov. Janja Rošer je predavala o romskih ženskah v Prekmurju. O usposabljanju policistov v večetnični družbi in z predstavitevijo filma Na dolžnosti je svoje delo predstavila dolgoletna udeleženka tabora, Nataša Brajdič Slivšek.

Na taboru je bila na ogled tudi razstava o romski kulturi, ki so jo za teden dni preselili iz beogradskega romskega muzeja in slike mladega romskega umetnika Jožeta Livijena. Pogovor na temo romske kulture, jezika, identitete, vključenosti, zaščite ter pravne podlage Romov v Sloveniji in Evrope je pripravil Svet romske

skupnosti.

Po treh letih izobraževanj na taboru, so romski pomočniki opravili preizkus znanja iz romoloških tem.

Povzetek: Andi Murska Sobota sinja u 19. Romanu tabor pri souh sana švareš manuša. Pru tabor sinja vakeribe pali historija romengri palu kenvi sej pisijnen u Roma te pali romani čhib. Sinja pa te dikhel te u kipi sej kerja u Jože Livijen te u eksponatja pali romani kultura anru beogradiskru romanu muzej.

Horvat Muc: Romi imajo zgodovino, jezik in kulturo

STA

Murska Sobota - Romska skupnost ima zgodovino, jezik in kulturo, čeprav so ji mnogi neromski raziskovalci to oporekali, zato je potrebnih še več razprav o tem, saj narod brez identitete, jezika in kulture ne obstaja.

Pogovor na temo romske kulture, jezika, identitete, vključenosti, zaščite ter pravne podlage Romov v Sloveniji in Evropi je pripravil Svet romske skupnosti, vodil pa ga je njegov predsednik Marjan Drvarič. Kot uvodničarji so nastopili predsednik Evropske romske unije Rajko Djurić, generalni sekretar Evropske romske unije in direktor Muzeja romske kulture v Beogradu Dragoljub Acković ter predsednik Zveze Romov Slovenije Jožek Horvat Muc.

Romska kultura je del slovenske

Razpravljavci so ugotavljali, da je romska kultura bogata in tudi del slovenske kulture, a je pogosto slabo interpretirana. Zato je po njihovem mnenju potrebna promocija dobrih del Romov in uspešnih romskih ustvarjalcev, ki jih ni malo, pomoč politike in v širšem prostoru tudi nove evropske ustanove.

»Ključna vrednota za nas je sreča«

Djurić je predstavil pogled na kulturo, ki je po njegovem zelo kompleksna. »Najvišja vrednota za nas je življenje, ključna pa sreča, saj je vse, kar delamo, motivirano s srečo, niti eden narod ne poudarja ideje sreče tako kot Romi,« je dejal Djurić in predstavil štiri obstoječe

pogleda na kulturno identiteto Romov.

Štirje pogledi na kulturno identiteto Romov

Po njih so Romi nižja vrsta ljudskih bitij in kriminalci; nimajo glasbe, bajk, kulture, celo ne jezika; prikazujejo jih kot umazane, grde in zle; imajo gene, ki so najbolj podobni prebivalcem v severni oziroma severozahodni Indiji, je dejal.

Lažne predstave, ki vodijo v rasizem

Problem je pri interpretaciji teh podatkov, saj gre za lažne predstave in vrednotenja, ki vodijo v rasizem. »Romi povsod žive z Neromi in to je zelo dobro, kultura pa je tista, ki omogoča najboljšo komunikacijo in najuspešnejše premagovanje rasnih predsodkov do naroda,« je poudaril Djurić.

Romska televizija in nogometno moštvo

Predlagal je tudi, da v Sloveniji ali na območju nekdanje Jugoslavije razmišljajo o novih skupnih ustanovah. Odprli naj bi muzej kulture Romov v Murski Soboti ali kje drugje v Sloveniji, evropski muzej, začeli izdajati strokovni časnik Romologija, ustanovili akademijo znanosti in umetnosti Romov, zbornik Romi v književnosti in literaturi v Evropi ter ustanovili evropsko romsko televizijo in evropsko romsko nogometno moštvo. Dragoljub Acković je predstavil potopisce, ki so pisali o materialni in duhovni kulturi Romov na balkan-

skem prostoru in podprl predloge Djurića, da ustanovijo romske ustanove.

»Razvoj romske kulture v Sloveniji ni zanemarljiv«

Po oceni Horvata razvoj romske kulture in jezika v Sloveniji ni tako zanemarljiv, a je malo posredovan in predstavljen ter vključen v razvoj širše kulture slovenske države.

Večna tema za raziskovanje

Romska kultura je bila navdih mnogim ustvarjalcem in ostaja večna tema za raziskovanje, pri jeziku, ki je osnova ustvarjanja, pa smo v Sloveniji napravili zelo malo, je menil Horvat in dodal, da imajo veliko umetnikov, primanjkuje pa jim raziskovalcev in znanstvenikov.

Türk: Pri romski problematiki V Sloveniji napredek, a tudi težave

STA

Brdo pri Kranju - Predsednik republike Danilo Türk je po srečanju s predstavniki romskih organizacij ter državnih organov in nevladnih organizacij, ki se ukvarjajo z romsko problematiko, opozoril na napredek.

Pri romski problematiki beležimo napredek, hkrati pa tudi številne težave, med katerimi je predsednik republike Danilo Türk izpostavil problematiko prostorskega planiranja, torej urejanje in umeščanje romskih naselij v prostor in občinske prostorske načrte. Temu bo po mnenju Türka v prihodnje potrebno posvetiti največ pozornosti.

»Več bomo morali storiti tudi pri zaposlovanju Romov«

Kot je dodal, bomo več v Sloveniji morali storiti tudi pri zaposlovanju Romov, kar pa ni le stvar države, ampak tudi podjetniške organizacije ter vzpostavljanja socialnih podjetij. Na tem področju beležimo prve začetke, v pomoč so tudi javna dela, vendar bodo brez napredka pri zaposlovanju po Türkovih besedah vsi ostali rezultati šibkejši in napredek počasnejši.

Napredek na izobraževalnem področju

Dober razvoj je predsednik v pogovorih opazil še na področju izobraževanja, saj so v mnogih krajih ustanovljeni posebni inkubatorji in centri, ki pomagajo, da se romski otroci boljše vključujejo v šolski proces. Tovrsten napredek na izobraževalnem področju bi veljalo spodbujati še naprej, je še komentiral današnje srečanje.

Drvarič: Slovenija je lahko v ponos evropskim državam

Po besedah predsednika Sveta romske skupnosti Marjana Drvariča so vse romske organizacije na srečanju govorile isti jezik. Izpostavili so aktualne težave, predvsem legalizacijo romskih naselij, izobraževanje romskih osnovnošolcev, integracijo Romov in njihovo zaposlovanje. Hkrati je dodal, da je Slovenija zaradi dobre prakse pri reševanju romske problematike že prejela pohvalo s strani EU in je lahko v ponos evropskim državam,

Drvarič: Stvari se premikajom, a prepočasi

Potrdil je predsednikovo oceno, da se stvari premikajo, a dodal, da za prebivalce romskih naselij prepočasi. Če hočemo, da se romska skupnost integrira in postane enakovredna, bo procese potrebno pospešiti, je pojasnil in dodal, da ne moremo sicer govoriti o splošni romski problematiki v Sloveniji, saj se ta razlikuje od naselja do naselja.

Drvarič: Za težave sta vedno kriva dva

Težave s sprejemanjem Romov so po njegovem mnenju povezane z urejanjem bivalnih razmer. Da bo integracija Romov hitrejša, bi morali legalizirati njihova naselja, zgraditi infrastrukturo ter Rome

osveščati, je povedal. Romi in ostali morajo najti skupni jezik, kot na primer v Prekmurju. Za težave sta po mnenju Drvariča vedno kriva dva, ne pa le tista stran, ki je bolj izpostavljena v medijih.

Bečiri: Romi so pripravljeni prijeti za vsako delo

Po mnenju predsednika mariborskih Romov Fatmirja Bečirija na Štajerskem beležijo velike uspehe na področju izobraževanja, saj se vanj vsako leto vključuje več pripadnikov romske skupnosti. Pri problematiki zaposlovanja pa Romi razumejo trenutno gospodarsko krizo in ostajajo strpni, vendar pa so pripravljeni prijeti za vsako delo, je povedal.

Rudaš: Lažje pridemo do predsednika republike kot do županov

Romi danes lažje pridemo do predsednika republike kot do županov, kar ni v redu, pa je srečanje komentiral predsednik Foruma romskih svetnikov Darko Rudaš. Predsednik je s sprejemom romskih predstavnikov po njegovem mnenju demokratiziral družbo, civilne vrednote pa se znotraj slovenske družbe krepijo, zato Romi pridobivajo na samozavesti, kar je po mnenju Rudaša dobra iztočnica za njihovo prihodnost v slovenskem prostoru.

Delegacija iz Romske Zveze Slovenije v Bruslju

Romic

Evropski poslanec dr. Milan Zver je v torek, 4. oktobra 2010, v Evropskem parlamentu v Bruslju sprejel delegacijo iz Zveze Romov Slovenije (ZRS). Člani delegacije so želeli na neformalnem srečanju sogovornikom predstaviti problematiko Romov v Sloveniji ter se seznaniti z reševanjem romske problematike na nivoju Evropske unije.

Srečanje se je začelo z interven-

cijo svetovalca evropske poslanke iz Madžarske, Jaroke Livie. Ta je marca letos pripravila najbolj aktualen dokument Evropskega parlamenta iz tega področja, poročilo z naslovom Strategija EU o vključevanju Romov. Glavni namen strategije je izboljšanje socialnega ter ekonomskega položaja Romov v vseh državah članicah EU. Sledila je razprava o izvajanju priporočil iz omenjenega dokumenta in zbiranje idej za nadaljnje izboljšave.

Predsednik ZRS Jožek Horvat Muc, je poudaril, da so slovenski Romi dokaj dobro organizirani. Sam je tudi podpredsednik Svetovne romske organizacije, pred nedavnim pa je bila prav v Sloveniji ustanovljena tudi Evropska Romska Unija. Na srečanju so člani

ZRS predstavili tudi prizadevanja za izobraževanje romskih otrok ter za njihov zdrav razvoj, ki je močno povezan s športnim udejstvom. Člani ZRS so predstavili tudi aktivnosti Romskega informativnega centra, ki deluje v Murski soboti.

Evropski poslanec dr. Milan Zver je poudaril, da se je do sedaj z romskim vprašanjem ukvarjal le Svet Evrope, pred nedavnim pa sta se z

romskim vprašanjem začela ukvarjati tudi Evropski parlament ter Evropska komisija. Romska problematika je torej višje na dnevnem redu evropske politike, kar kaže

na zelo velik premik zanimanja za romske skupnosti v državah članicah ter njihove problematike.

Na koncu srečanja je dr. Zver predlagal, da se naslednji sestanek

izvede skupaj s predstavniki Evropske komisije. Predstavniki ZRS pa so se zanimali za možnosti organizacije javne tribune v Bruslju ali v Murski Soboti.

Delovni obisk na PU M. Sobota s strani doc. dr. Staci Strobl

Boris RAKUŠA, Policijski inšpektor I

Policijsko upravo Murska Sobota sta v dneh 21. in 22. 7. 2011 obiskala doc. dr. Staci Strobl iz John Jay College of Criminal Justice iz NY ZDA in mladi raziskovalec ter doktorski študent g. Emanuel Banutai iz Fakultete za varnostne vede, Univerza v Mariboru. Dr. Strolova pripravlja študijo o delu vzhodnoevropskih policij na področju romske manjšine.

Na PU M. Sobota jo je sprejel direktor uprave g. Drago RIBAŠ, uvodno predstavitev dela v večetničnih skupnostih v Pomurju je predstavil Slavko Škerlak, vodja SUP PU M. Sobota. Boris Rakuša je predstavil naloge pri zagotavljanju varnosti ljudi in premoženja na območjih z večetničnimi skupnostmi na območju PU M. Sobota.

Predsednik Zveze romov Slove-

nije g. Jožek Horvat – Muc je predstavil medsebojno sodelovanje med Zvezo romov Slovenije in PU M. Sobota, predsednik sveta Romske skupnosti g. Marjan Drvarič pa je predstavil sodelovanja med svetom

Romske skupnosti in policijo. Odgovorna urednica Radia Romica ga. Monika Sandreli pa je predstavila medijsko podobo Romov.

Opravljen je bil razgovor z VPO, ki opravljajo dela in naloge na območjih, kjer prebiva Romska skupnost v Pomurju ter opravljen je bil razgovor z udeleženci tečaja romskega jezika, ki je v mesecu marcu potekal na PU M. sobota.

V nadaljevanju je bil opravljen ogled prostorov Zveze romov Slovenije, Romskega informativnega centra in Radia Romica. Prav tako je bil opravljen intervju na Radio Romica.

V popoldanskem času je bil opravljen ogled filmskega prizorišča v Filovcih za film "Šanghaj", ki govori o romski tematiki.

Drugio dan obiska je predsednik

Foruma romskih svetnikov Slovenije g. Darko RUDAŠ predstavil medsebojno sodelovanje, opravljen

je bil ogled romskega naselja Pušča, predstavljeno je bilo delo krajevne skupnosti Pušča, vrtca na Pušči in

opravljen ogled prostorov in dela PGD Pušča.

Opravljen je bil ogled Romskega naselja »Kamenci«, na naslovu Črenšovci, ul. Prekmurske čete št. 140, predstavljeno je bilo delo Evropskega informativnega centra, romskega muzeja. V naselju Kamenci je raziskovalko sprejel poglavar naselja g. Levačič Ludvik.

Pri delovnem obisku sta sodelovala g. Branko NOVAK in Nataša BRAJDIČ iz PA GPU.

Dr. Staci Strobl je bila zadovoljna s predstavitvijo policijske uprave. Ugotovitve in opažanja bo vključila v raziskavo, ki bo zanimiva tudi za policije drugih držav.

ROMIC
Romski informativni center

Vabimo Vas k poslušanju romskega radia RomiC na frekvenci 97,6 MHz.

U kulturne koroške slovincengre društvi hi vaši solidarnost ži Roma / Kulturna društva koroških Slovencev za solidarnost z Romi

Romic

Ob podpori prosvetnega ministrstva, ter ob sodelovanju Zelene akademije, krščanske kulturne zveze in slovenske prosvetne zveze in tudi ostalih krajevnih društev, je prejšnji teden v Pliberku in v Celovcu potekal dan v znamenju Romov, Romengero di - Dan Romov.

V času, ko po vsej Evropi spet diskriminirajo Rome, sta se Krščanska kulturna zveza in Slovenska prosvetna zveza odločili za jasen znak proti diskriminaciji in za solidarnost z manjšino Romov. Skupaj z drugimi prosvetnimi ustanovami, slovenskimi kulturnimi društvi, Zeleno akademijo in Slovensko gimnazijo so priredili dan Romov.

Predstavniki Romov iz Avstrije in Slovenije so dijakom slovenske

gimnazije v Celovcu predstavili svoj položaj s političnega, pravnega, kulturnega in osebnega vidika. Mladino so želeli informirati o situaciji Romov v Avstriji in Sloveniji.

Republika Avstrija je Rome kot narodno skupnost priznala 16. decembra 1993. Javnost je postala pozorna na pripadnike narodnostne skupnosti Romov 4. februarja 1995, ko so bili v atentatu v Oberwartu ubiti štirje Romi. Emerik Gartner - Čarli, dijakom ni predstavil samo položaj Romov v Avstriji temveč tudi širše. Opozoril je tudi na njihov vpliv na prihodnost Romov in na Rome ki še vedno živijo na obrobju družbe brez osnovnih življenjskih pogojev. Izpostavil je

tudi pozitivne premike, predvsem da imajo stalna bivališča, izobrazbo in tudi službe.

Trenutni položaj Romov po Evropi obsojajo tako romske organizacije kot posamezniki. Na madžarskem so vaščani organizirali vaško obrambo proti romskim naseljem. Mečejo bombe v hiše Romov, otroci umirajo, samo zato ker so bili rojeni kot Romi. Na Češkem se država zagovarja zaradi dolgotrajnih sterilizacij Rominj. V Franciji množično deportirajo, v Italiji so Romi prisiljeni k oddaji prstnih odtisov.

Romom po celi Evropi jemljejo človekove pravice. »Skoraj ni evropske države, v kateri se Romom ni treba bati, čeprav smo v 21. stoletju,« pravi Gilda Horvat novinarka na avstrijski javni radioteleviziji. Obsodila je evropsko unijo in politike ki tak položaj dopuščajo. Izpostavila je, da je še vedno preveč stereotipnih podob o Romih, na drugi strani pa je tudi veliko Romov, vključenih v družbo in so intelektualci. Vesela je da mlade zanima prihodnost Romov.

V Kulturnem domu v Pliberku

so prikazali dva filma o Romih, predstavniki Romov iz Avstrije in Slovenije pa so dijakom slovenske gimnazije v Celovcu predstavili svoj položaj. Kulturni program so zaokrožili pevci in pevke zborra Slovenske gimnazije in romski glasbenik Harri Stojka, ki so zapele romsko himno *Đelem – đelem*. Na večerni prireditvi v Kulturnem

domu v Pliberku so pokazali kratka dokumentarna filma o situaciji Romov v Avstriji in Sloveniji- avtorice Sabine Zwiter-Grife. Na podijski diskusiji so poleg avtorice filmov sodelovali: prof. Rudi Sarkozi, Charly Gartner-Horvath, Gilda Horvat, Simone Sconet in mag. Jožek Horvat-Muc.

Kulturna društva koroških Slo-

vencev so izrekla solidarnost z Romi v Evropi in pozvala odgovorne politične in družbene predstavnike v Avstriji, Sloveniji ter Evropi, da takoj zaščitijo človekove in manjšinske pravice Romov v Evropi ter se aktivno zavzamejo za sprejemanje Romov, Sintov in Lovarov.

NOVICE - NEVIPJA

V mesecu juniju je v založbi Družina izšla v romščini prevedena knjiga

BIBLIJA VAŠU ČHAVORA, SVETO PISMO ZA OTROKE

Knjigo je iz slovenščine prevedel v romski jezik dolenski romski pisatelj in pesnik Rajko Šajnovič. Rajko je v zvezi s knjigo povedal: »To je v Sloveniji prvo SVETO PISMO za otroke, ki je bilo prevedeno v romščino. Knjigo sem prevajal z veseljem in moram poudariti, da sem zaradi tega zelo ponosen. Knjiga bo vsekakor pripomogla k temu, da se bodo romski otroci lahko z

verskimi vsebinami srečevali v svojem jeziku in da bo knjiga postala nekakšen most med Romi in Cerkvijo.«

Knjiga je sestavljena iz zanimivih zgodb, ki so prilagojene otroškemu razmišljanju in besede tečejo tekoče. Besedila so oblikovana pripovedno in so enostavna za odraslega bralca, otroku pa omogočajo razmišljanje in porajajo vprašanja. Vsebine v knjigi so zapimive in poučne in kar je najbolj pomembno, da niso dolgočasne. Lepe in zanimive so tudi ilustracije, ki so izdelane na podlagi posameznih zgodb. Knjiga je istočasno izšla kot samostojni projekt tudi v slovenskem jeziku.

Društvo zaveznikov mehkega pristanka je 14. in 15. julija pripravil posvet z naslovom Vključevanje ranljivih družbenih skupin v javno življenje preko medijev, ki je potekal v Dijaškem domu Ivana Cankarja, v Ljubljani.

Na posvetu, ki je bil namenjen tudi širši javnosti, so bili predstavljeni projekti, ki vsak na svoj način vključujejo predstavnike različnih ranljivih družbenih skupin. Na posvetu so predstavili medsebojna dela, izkušnje ter primere dobrih praks. Ob posvetu je izšel zbornik, v katerem so opisani njihovi projekti z zastavljenimi cilji, uporabljenimi metodami in aktivnostmi. Zborniku je priložen DVD s primeri medijskih izdelkov predstavljenih projektov.

Zi slovenski romani unija te zu romanu društvu Romani union Murska Sobota kerde andi lejsti cejt lačhi buti, te dijne auri buter kenvi. I kenva sej pisindja u Jožek Horvat-Muc, pe akharel U roma andi Slovenija-historija te kultura romengri. U Rajko Djurič, Dragoljub Acković te u Jožek Horvat Muc, pijsinde i kenva Simboli. I slovenski romani unija pa mik dinja auri te u kedipe palu projekt Uspešno vključevanje Romov v vzgojo in izobraževanje, vašu tikne pa dijne auri i kenva Mini multi, te i štarti kenva Marlenakru gurudu marimo, sej pisindja u Romeo Horvat-Popo. Zu romanu informativnu center Romic pa dijne auri u Šufte paramisja andi roma-ni te gažikani čhib.

Pri Zvezi Romov Slovenije in romskem društvu Romani Union v Murski Soboti, so bili v minulih mesecih zelo pridni in izdali kar nekaj knjižnih del. Tako je izšla knjiga Jožka Horvata Muca z naslovom Romska Skupnost v Sloveniji- Zgodovina in kultura Romov. Rajko Djurič, Dragoljub Acković in Jožek Horvat Muc so napisali knjigo Romski simboli, pri Zvezi Romov Slovenije pa je izšel tudi : Zbornik Uspešno vključevanje Romov v vzgojo in izobraževanje, za najmlajše so izdali revijo z naslovom Mini Multi. Izšla je četrta zgodba Marlenina skrita omara, ki jo je napisal Romeo Horvat Popo. Pri romskem informativnem centru Romic pa so posneli že šesto zgoščenko Pravljič v romskem in slovenskem jeziku.

Na Petanjcih so 9. septembra predstavili monografijo mag. Mladena Tancerja z naslovom Dr. Vanek Šiftar - romolog. Publikacijo je pripravila Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija in jo skupaj izdali s Svetom romske skupnosti ter z Inštitutom za narodnostna vprašanja. V obsežnem zborniku so zbrani različni članki, ki jih je o Romih spisal dr. Šiftar in so bili doslej raztreseni po različni literaturi, o Šiftarjevem prispevku k poznavanju romske tematike pa so pisali tudi drugi avtorji.

V Slovenskem gledališču v Mariboru je (11. septembra) potekal najstarejši glasbeni festival - 42. Festival narečnih popevk 2011, na katerem je nagrado strokovne žirije prejela skupina Halgato band. Na letošnjem festivalu narečnih popevk se je skupno predstavilo 12 tekmovalnih skladb, najboljšo popevko pa so s pomočjo televotinga izbrali gledalci pred malimi ekrani in poslušalci radijskih sprejemnikov. Glavno nagrado za najlepšo popevko je prejela skupina Prifarski muzikanti za popevko Moja Izola. Nagrado za najboljšo skladbo po izboru strokovne žirije je prejela skupina Halgato band, ki se je predstavila s skladbo "Prekmurski cvejt" avtorja Saše Ostojiča, avtorja narečnega besedila Milana Ostojiča, aranžma pa je pripravil Primož Grašič in skupina Halgato.

Športno kulturno društvo Pušča v okviru tabora Zveze Romov Slovenije organiziral na igrišču Dijaškega doma v Murski Soboti, Mednarodni turnir romskih

reprezentanc Hrvaške, Srbije in Slovenije v malem nogometu pod naslovom » Z žogo proti diskriminaciji«. Ker reprezentance Hrvaške v Mursko Soboto ni bilo, so se v nogometu pomerile člani Romske akademije 2011 in predstavniki Srbije. Zmagala je reprezentanca Srbije z rezultatom 6:3. Za romsko akademijo dvakrat zadel Džoni (Đoni) Kokaš in enkrat Albert Kovač, pri Srbiji pa je bil najbolj učinkovit Andrej Pešić s tremi zadetki.

Druga svetovna vojna je bila za evropske in slovenske Sinte izredno tragična. Slovenskih Sintov je bilo na Gorenjskem do vojne 350. Nacisti so jih pred Muzejem talcev v Begunjah 300 pobili, ostale pa deportirali v koncentracijska taborišča: Dachau, Auschwitz, Ravensbrück in Jasenovac. Približno 50 Sintov je bilo izgnanih v Srbijo, kjer so vstopili v partizane ter se pridružili NOB. Več let so si Sinti prizadevali, da bi se z obeležjem spomnili na življenja, ki so jih dali njihovi rojaki v vojni. Na pomoč pa jim je, kot pravi predsednik Združenja Sintov Gorenjske Rudolf Seger, nepričakovano priskočil predsednik SNS Zmago Jelinčič, ki je postal skupaj z občino in nekaterimi drugimi donatorji pokrovitelj postavitve obeležja pri Muzeju talcev v Begunjah na Gorenjskem. To je v Sloveniji prvi spomenik za Sinte, ki so dali svoja življenja v vojni, medtem ko takšna obeležja že stojijo v različnih koncentracijskih taboriščih po Evropi.

Zveza etnične skupnosti Sintov Slovenije je 30. avgusta ob četrti obletnici postavitve spomenika Sintom žrtvam nacističnega genocida v Begunjah na Gorenjskem pripravila slavnostno akademijo, ki sta jo v okviru Zveze Sintov organizirali Društvo Sintov Gorenjske in Združenje Sintov Radovljice pred spomenikom žrtvam Sintom, ki so bile žrtve nacizma v Begunjah.

Misija S »Društvo za trajnostni razvoj Pomurja« in ženske iz romskega naselja Kamenci so v petek (26. avgusta), v kulturnem informacijskem centru v romskem naselju Kamenci pripravili delovni zajtrk z novinarji, na katerem so romske ženske predstavile rezultate projekta Phuri dej »Romske ženske – ambasadorke romske kulture in dediščine. Projekt sofinancirata Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada in Ministrstvo za kulturo RS. Gre za podporni projekt socialno-podjetniškemu kulturnemu projektu »Kamenci – romska kulturno turistična vas na evropski poti kulture in dediščine«. Vanj vključene ženske iz romskih naselij Kamenci in Gomilica, so se usposobile za ohranjanje romskega kulturnega izročila in za ponovno aktualizacijo tradicionalnih romskih ženskih poklicev. Izvedli so vrsto delavnic za izboljšanje samopodobe in socialnih veščin romskih žensk ter delavnice za ohranjanje tradicij romskega zdravilstva in za izdelavo različnih vrst romskih spominkov- amuletov v obliki okrasnih predmetov.

Andu 21. Oktober anglu duj berš , andu phuru furoskru rik andi Beograd prade eršti romanu muzej andi Srbija. U muzej sinja zaru kezdetu pru iftavardeš kvadratne metredja, zu nevu heju so hi trijal bareder pa prade nejvi stalni razstava pali matrialni kultura Romengri andi Srbija, le khugjaste stoloha souh pe akharlahi Romane te aur organizaciji pomožijnen obuk te del te te ferikijrel i romani kultura, pa auri rikerde adale beršeskeru svecu andu muzej romana kulturakru. Zu khugjastu stolu sana uze te u slovenske Roma zari Slovenski romani unija te zaru svet romana skupnostjakre.

21. oktobra pred dvema letoma, je v starem delu Beograda vrata odprl prvi romski muzej v Srbiji. Muzej je sprva deloval na le 70 kvadratnih metrih, v novih, skoraj trikrat večjih prostorih pa z odprtjem nove stalne razstave o materialni kulturi Romov v Srbiji in okroglo mizo z naslovom Romske in druge kulturne institucije kot način ohranjanja in razvijanja romske kulture, obeležili letošnji dan muzeja romske kulture. Okrogle mize so se udeležili tudi predstavniki Zveze Romov Slovenije in Sveta Romske skupnosti RS.

Romsko društvo Madara iz Ljubljane je prejšnji teden (24.10) v Slovenskem Etnografskem muzeju pripravila mednarodno okroglo mizo z naslovom: Romi včeraj danes, jutri. Na mednarodnem srečanju so romski strokovnjaki razpravljali o romskem jeziku, zgodovini in razvoju romske kulture.

V Bosni in Hercegovini na Jahorini je 29 in 30. julija potekal prvi delovni sestanek za standardizacijo romskega jezika. Sestanka sta se tudi udeležila romski pomočnik ter predsednik sveta romske skupnosti Marjan Drvarič in predsednik Zveze Romov Slovenije Jožek Horvat –Muc

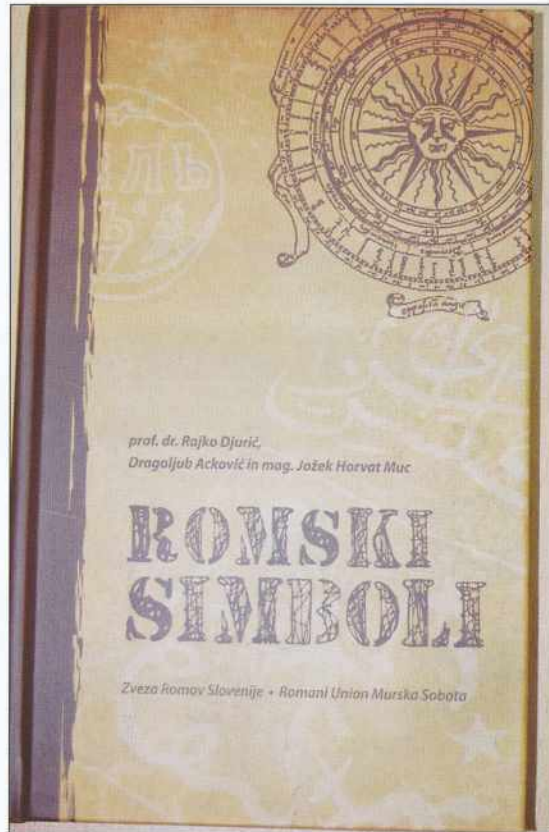
Svet Romske skupnosti je od 8 do 13. avgusta v okviru mednarodne okrogle mize v prostorih Dijaškega doma v Murski Soboti razstavil slike romskega umetnika in slikarja Jožeta Livijena

Izšla je knjiga Romski simboli avtorjev prof.dr.Rajka Djurića, Dragoljuba Ackovića in mag. Jožeka Horvata Muca. Izdajatelj knjige je Zveza Romov Slovenije in Romani Union Murska Sobota. ROMSKI SIMBOLI je prva knjiga te vrste v svetovnem merilu, ki vzbuja pozornost tako znanstvenikov kot široke javnosti.

Gradivo vsebuje bogat besedni zaklad romskih besed, izrazov in pojmov, ki so bili popolnoma neznani tudi za raziskovalce. Romska beseda »cikna« (simbol) ni bila doslej objavljena v nobenem slovarju romskega jezika ali v znanstvenih študijah o Romih in njihovi kulturi, čeprav obstaja v vsakdanjem jeziku Romov. Pojasnjuje se tudi izvor in pomen več simbolov skupnega izvora Romov, kot so npr.: Rom, Khangeri (Cerkev), Rašaj (duhovnik), simbole sorodstva, simbole družbenega in kulturnega življenja ter nacionalne simbole, kot so zastava in himna Romov. Iz teh razlogov je ta slovar zelo pomemben tako za jezik kot za simbole imen Romov s svojimi etimološkimi izvori in izvirno vero Romov v času, ko so živeli v Indiji. Podobno velja za socialno in kulturno življenje, kot tudi za simbole in pojasnila za njihove vloge v družabnem življenju, za nacionalne težnje in ozaveščenost, ki tako kot mnogi drugi narodi ustvarjajo svoje nove nacionalne simbole, da postanejo del njihove kulturne ter nacionalne identitete. Po drugi strani prikazani simboli prikazujejo zgodovinsko pot preselitve Romov iz Indije v Evropo, njihova srečanja in

stike z ljudmi različnih jezikov, ver in kultur.

Zato je objava knjige ROMSKI SIMBOLI izrednega pomena saj omogoča boljšo razlago in razumevanje življenja in kulture Romov tudi v Sloveniji.

Med 25. do 29. julijem je v Hudejah potekala raziskovalna delavnica »Kako so nekoč živeli Romi«. Delavnico sta vodili Vera Klopčič z Inštituta za narodnostna vprašanja v Ljubljani in Vida Hočevar iz romskega naselja Hudeje.

Zanimanje za delavnico je bilo veliko. Delavnice se je vsak dan udeležilo več kot 20 otrok. Na delavnici so obravnavali teme o romskem življenju v preteklosti: bivalne razmere, kako so se preživljali, način oblačenja in običaje. Na kratko so predstavili primere iz drugih držav in literature. Otroci so o posameznih temah iskali informacije tudi doma. Od starih staršev in staršev so zbirali podatke o življenju Romov v preteklosti.

Na vsakodnevni delavnicah so se pogovarjali o romskih običajih. Otroci pa so risali risbe o vsaki od obravnavanih tem. Zadnji dan tabora so otroci sodelovali pri postavljanju šotora skupaj z romskim svetnikom in drugimi Romi iz naselja. Zaključek filmskih in fotografskih delavnic za romske otoke je bil 5.8 v romskem naselju Hudeje v občini Trebnje, ki so pod vodstvom Inštituta za narodnostna vprašanja potekale v okviru projekta »Dvig socialnega in kulturnega kapitala v okoljih, kjer živijo predstavniki romske skupnosti«. Več o zaključku nam je povedal sodelavec projekta z inštituta za narodnostna vprašanja dr. Janez Pirc.

Humanitarnu mulačak vaši familija sej andi djak našadja u kher / Dobrodelni koncert za družino ki ji je požar vzel dom

Romic

Na Osnovni šoli III v Murski Soboti se je odvil dobrodelni koncert v organizaciji ZRS in osnovne šole III Murska Sobota. Na prireditvi, katere izkupiček bo namenjen petčlanski družini, ki je v požaru v naselju Pušča izgubila dvonadstropno hišo ter vse osnovne življenjske potreščine, so nastopili priznani prekmurski glasbeniki : D'kwaschen Retashay, Halgato Band, Langa, Pištek, Marina, Drago Jošar, Daniel, Duo Pomaranča, Vajta, Folklorna skupina RD Pušča ter Folklorna skupina RD Romano Vodji, plesna šola Urška, ki so s svojim prispev-

kom pomagali izboljšati življenjske pogoje družini Šarkezi.

Konec septembra je petčlanski družini požar na Pušči vzel dom. Pogorela je cela hiša, Izgubili so najnujnejše stvari, od oblačil do osebnih dokumentov. Hišo so si postavili z lastnim delom, toda požar jim je v nekaj minutah vzel vse. Brez doma je tako ostala družina s tremi majhnimi otroki.

Na dobrodelnem koncertu so zbrali slabih 1400 prostovoljnih prispevkov, 500 evrov pa je k omenjenemu znesku prispeval Svet romske skupnosti.

Povzetek: Andu september i panč žijnengri familija zi sej hi trin čavure, pijsče andi djak našade u kher te sa so sinja ande. Pru koncert souh kerdja i slovenski romani unija te i škola, sinja kerdu vaši familija sej andi djak našade u kher. Pru koncert khetan kedijne ezeri trinjšen šuvardešdjik evroja.

Novice z dolenjskega konca

Bojana Rozman

V romskem naselju Brezje in Šmihel v Novem mestu tudi letos zelo uspešno potekajo delavnice, ki jih vodijo zaposlene iz dnevnega centra Novo mesto. Naši romski otroci se v zelo velikem številu teh delavnic udeležijo in jih kar redno in pogosto obiskujejo. Otrokom se srečanja s svojimi vrstniki zdijo zelo poučne, zanimive in pa aktivne. Na delavnicah namreč delajo domače naloge, se učijo in se ukvarjajo tudi s športom. Kot že večina vemo veljajo romski otroci med zelo živahne, aktivne in pa predvsem bistre otroke katerim znanja ni nikoli preveč. Starši otrok so zelo zadovoljni in veseli, da imajo njihovi otroci možnost obiskovati delavnice. Pravijo da motivacija za njihove otroke ni nikoli preveč, saj le s tem ko jih nekdo podpira so oni uspešni. Na srečanj, ki jih izvajajo v naselju jih večkrat obiščejo taborniki. Otroci so jih zelo veseli, naučijo jih namreč najrazličnejše taborniške veščine.

Naši romski otroci iz romskega naselja Šmihel so se prav lepo imeli.

Izdelovali so ljubke praktične zapestnice in ogrlice.

Ogrlice, ki so jih izdelovali so bile iz navadnih slamic. Slamice so narezali na majcne delčke in jih nato natakneli na izbrano vrstico.

Naučili so se kako oblikovati ogrlice in pa ročne spretnosti in natančnosti.

Izdelovanje nakita jih je zelo spodbudilo k temu da so se zabavali in bili zelo veseli te delavnice, saj so lahko praktično svoje izdelke uporabili.

Na koncu ustvarjenja so otroci prisluhnili njihovim mentoricam, saj so jim prebrale pravljico. Bili so zelo poslušni in pa pridni, poslušanj pravljic imajo zelo radi in so zelo veseli kadarkoli jim pripovedujejo ali pa berejo pravljice.

Skupina otrok do šestega leta, ki je bila na delavnici

sicer ne zna brati, zato moramo starše spodbuditi, da svojim otrokom veliko berejo.

Romski otroci imajo zelo radi če jim kdaj pa kdaj preberemo kakšno knjigo za lahko noč.

Romske pomočnice iz Dolenjske in Bele Krajine smo se v okviru izobraževanja v času jesenskih počitnic od 2.11.2011 do 4.11.2011 udeležile izobraževanja na temo računalniške pismenosti.

Pomočnice smo se na tridnevnem izobraževanju, ki je potekalo na RIC- U Novo mesto, zelo lepo imele. Urice, ki smo jih skupaj preživele, so bile zelo poučne, ustvarjalne in tudi zelo družabne. Predavateljice, ki so nam predavale, so nas naučile veliko stvari, ki nam bodo na naših delavnih mestih prišle zelo prav.

Našim romskim otrokom smo izdelale dvojezično didaktično igrico. Učenci so zelo navdušeni nad to novo

igrico in se jo radi igrajo. Svoj čas na šoli bom lahko od sedaj naprej popestrila z didaktično igrico.

Z izobraževanjem sem bila zelo zadovoljna, saj sem izvedela veliko novih in koristnih stvari.

V četrtek 6. oktobra smo s šestimi razredi osnovne šole Bršljin odšli na pohod po spominski rekreativno-turistični poti objetega mesta Novo mesto, kjer smo si ogledali številne zgradbe in turistične zanimivosti, ki so nam v spomin in opomin na z žicami obdano mesto med 2. svetovno vojno. Pohoda so se udeležile tudi učenke, ki obiskujejo že prej omenjeno šolo. Med potjo so sicer malce postokale, da je pot naporna, a so na koncu vendarle prišle do cilja in tudi zbrale vse potrebne žige, da so pot več kot uspešno opravile. Med potjo smo se tudi posladkale, saj so nam v eni od gostiln na poti postregli z domačimi piškoti in sokom. Skupini-

ca Romk, ki sem jo vodila, je na poti tudi uživala, saj so bile navdušene nad čudovitim jesenskim dnevom, saj nam je vso pot obsijalo sonce, ki je prijetno grelo naša čela, od učenja utrujene oči pa so učenke spočile na pisanih barvah jesenskega listja, ki je prijetno šumelo tudi pod našimi nogami. To je bil najverjetneje letošnji zadnji pohod, ki smo ga imeli z Romi iz bližnjih

osnovnih šol. Sama upam in mislim, da se bo čimveč Romov iz naše okolice, ki obiskujejo tukajšnje osnovne šole, udeležilo tovrstnih športnih dni, saj je bilo tokrat v njihovi družbi zelo prijetno. Presenetilo me je, da so se učenke, ki še vedno veljajo v naši družbi za precej lene in nesposobne, izkazale ravno za nasprotno – pot so vse opravile več kot uspešno, na cilj so celo prišle med prvimi. Bravo za vse udeležence!

I Pijšče auri rikerdja u 100 berš zaru gaveskru kezdetu / Pušča praznovala 100-to obletnico nastanka romskega naselja

Romic

Pušča je najstarejše in največje romsko naselje v Sloveniji, ki je nastalo pred stotimi leti. Slovesnosti ob obletnici so se začele že v četrtek, ko so predstavili projekt Vas sožitja in delavnice za ohranjanje dediščine romskega tradicionalnega graditeljstva v Vasi sožitja, ogledali pa so si tudi premiero dokumentarnega filma o Pušči. Drug dan, 9. septembra, so predstavili tudi zbornik ob 100-letnici naselja, odkrili spominsko ploščo in za vsako desetletje naselja posadili drevo. Slavnostna govornica na prireditvi

ob 100 obletnici Pušče je bila varuhinja človekovih pravic Zdenka Čebašek - Travnik. Za obiskovalce pa je bilo poskrbljeno s tradicionalno živo glasbo in prekmurskimi kulinaricnimi dobrotami.

Naselje Pušča je pravzaprav staro že več kot sto let, vendar letos mineva sto let od takrat, ko je prva romska družina na tem območju uradno kupila zemljo in se na njej naselila. To je bila družina Ivana Horvata, glasbenika in kovača, sina Andraža Horvata iz bližnjih Černelavcev. Že od nekdanj se je veliko prebivalcev Pušče preživljalo z delom pri kmetih, z brušenjem nožev, popraviljanjem loncev, tisti nadarjeni tudi z glasbo, z razvojem industrije v Murski Soboti pa se jih je veliko zaposlilo v tovarnah. Zaradi solidnih dohodkov se je tako naselje razvijalo, danes spominja na povsem običajno vas. Najstarejša prebivalka Pušče, 97-letna Terezija Horvat, ki se je iz Černelavcev priselila pred več kot petdesetimi leti.

Pušča je tako že leta 1962 dobila svoj, romski otroški vrtec, ki stoji še danes in zdaj vanj svoje otroke vpisujejo tudi nekateri neromski starši. Delovanje vrtca je precej pripomoglo k prilagajanju romskih otrok in njihovemu vključevanju v okolje, zaradi njega pa se je postopoma dvigovala tudi izobrazbena raven tukajšnjih Romov.

Elektriko ima naselje od leta

1961, približno sočasno pa je Pušča, ki je bila takrat še zaselek vasi Černelavci, dobila svoj vaški odbor. Pozneje je nekaj zagnanih posameznikov poskrbelo za nastanek cele vrste organizacij in društev – zdaj jih je v naselju 12, med njimi tudi romsko Prostovoljno gasilsko društvo Pušča, edino takšno v Evropi. Od leta 2002 je Pušča samostojno naselje in samostojna krajevna skupnost.

Po marsičem je to romsko naselje prvo in edinstveno v državi in tudi v Evropi. Varuhinja človekovih pravic Zdenka Čebašek Travnik pa je dejala, da Pušča sicer ni idealna, a lahko služi kot model za urejanje romske problematike, kot pot, ki v daljšem časovnem obdobju gradi trdne temelje sožitja.

Direktor urada za narodnosti

Stanko Baluh je v nagovoru dejal, da so na Pušči s spoštovanjem, sprejemanjem in upoštevanjem različnih kultur uspeli ohraniti in razviti harmonijo, ki je lahko zgled drugim naseljem, mestom in državam.

Ob praznovanju jubileja so v Pušči krajanji v sodelovanju z Mestno občino Murska Sobota in društvom Mozaik predstavili zbornik prispevkov. Le-ta prikazuje razvoj naselja, zgodovino krajanov, prvih priseljencev in pridobitve skozi zadnjih sto let. V zborniku najdemo tudi pesem o Pušči.

Povzetek: I Pijšče hi lekphurider te u lekbarider gav nadi Slovenija, souh adauh berš auri rikijrel 100 berš zaru kezdetu, adauh jubilej pa duj dij te svecitiku auririkerde.eršti dij sikade u flim pali Pijšče te phukade pali buti sej kerde zu projekt vas sožitja. U dujtu dij čhite deš kaš, sikade i kenva sej pe akharel šel berš Pijščakre.

Romani čhib - hi kluču vašu te hajul i historija te i kultura Romengri / Romski jezik - ključ za razumevanje zgodovine in kulture Romov

Romic

Zveza Romov Slovenije je ob svetovnem dnevu romskega jezika, ki ga obeležujemo 5. novembra, pripravila dvodnevni simpozij Romski jezik - ključ za razumevanje zgodovine in kulture Romov, na katerem so sodelovali mednarodni in domači jezikoslovci, učitelji romskega jezika in literature, novinarji, politiki in pisatelji. Na simpoziju je bilo govora o razmerju med romskim jezikom in jeziki drugih etničnih manjšin, o regionalni standardizaciji jezika in o računalniškem programu za romsko abecedo. Veliko Romov v zahodni Evropi je zaradi političnih in zgodovinskih vzrokov pozabilo na svoj jezik. V Evropi živi 20 milijonov Romov, romščina pa je priznana kot uradni

jezik. V Avstriji, Namčiji, Sloveniji, na Švedskem in Madžarskem ima romščina status manjšinskega jezika, v Makedoniji in na Kosovem

pa je uradni jezik. Za ohranitev in razvoj romskega jezika pa je, kot so na simpoziju ugotovili, potrebna tudi njegova standardizacija.

Predsednik ZRS Jožek Horvat Muc menil, da je materni jezik ključ za razumevanje zgodovine in kulture Romov in da se skrb za romski jezik v Sloveniji povečuje, vedno več je tudi piscev literature v romskem jeziku. Jožek Horvat Muc se strinja, da je romski jezik bogat, k ohranjanju pa lahko prispeva vsak posameznik.

Šolski minister Igor Lukšič je med drugim dejal, da je potrebno Romom v Sloveniji zagotoviti še tesnejši stik z maternim jezikom, tudi z literaturo iz drugih držav.

Pomembnost dneva romskega

jezika se kaže tudi v tem, da romskega jezika v preteklosti niso raziskovali niti zapisovali. Danes temu dajemo poseben poudarek, posebno pozornost pa se namenja tudi standardizaciji romskega jezika.

Na simpoziju so predstavili romsko oddajo *So vakeres* in produkcijo romskih pravljic v romskem jeziku, razlike v romskem jeziku po Sloveniji in nekaj knjig ki so namenjene jeziku in pravopisu. V Sloveniji premoremo kar deset slovarjev romskega jezika

Na simpoziju Romski jezik- ključ za razumevanje zgodovine in kulture Romov so različni strokovnjaki razpravljali o zaščiti romskega jezika, zaradi katerega se izgublja tudi identiteta.

Povzetek: Vašu Romanu dij sinja kerdu duj deve sengru simpozij pali Romani čhib, sej hi vašu te hajul i romani historija te i kultura. U manuša sej sana pru simpozij vakernahi pali romani čhib, palu kenvi sej hi pijsime te paladauh so mik pekal te kijrel hot pe i čhib na našavla.

Pru Primorsku kerde kenvengri kerati vašu romana čhibjakru dij / Na Primorskem so z literarnim večerom obeležili dan romskega jezika.

Romic

Medobčinsko romsko društvo Primorske Mro dada se je poleti že predstavilo na Tartinijevem trgu v Piranu, ko je njihova živahna glasba s plesom marsikoga pritegnila, da je zapel in zaplesal z njimi. Svojo dejavnost društvo nadaljuje v jesen tudi s plesno šolo romskih plesov v Piranu, v katero vabijo vse, ki jih ti plesi zanimajo. So pa prejšnji teden v mestni knjižnici Piran z literarnim večerom obeležili dan romskega jezika.

Na predstavitvi so sodelovali in svoja dela predstavili pisatelj, pesnik in prevajalec Jože Horvat Muc ki ima izdanih petnajst knjig in pisateljica Mikica Gligič iz Trebnja, z glasbeno točko učitelj violine Jože Horvat –Dudum. Kot je povedala predsednica društva Zalika Cener, je želela z literarnim večerom predstaviti romsko ustvarjalnost na literarnem področju. Pirančani so na literarnem večeru izpolnili svoja pričakovanja, zvedeli so pomembne informacije o romski kulturi kakor tudi o jeziku.

V piranski knjižnici je že prej bilo povpraševanje po romski literaturi, od kar pa imajo romsko društvo Mro dada, imajo večjo ponudbo.

Povtetek: *Zu romanu društvu*

Mro dada kerde kenvengri kerati vašu romana čhibjakru dij, pri sej sana u Jožek Horvat-Muc souh pisindja zamende lekbuter kenvi, te i Mikica Gligič sej pisindja duj kenvi

palu Roma. Pri hegeduva cidinja u Jože Horvat-Dudum. Andi piranski biblioteka pa pumen akaun lakhen buter kenvi sej pisinde u Roma kurkure.

Kulturne novice

Romic

Žirija za izbor dobitnika večernice 2010 (Vlado Žabot, dr. Dragica Haramija, Manca Perko, Ida Mlakar in Melita Forstnerič Hajnšek) je v svoji utemeljitvi navedla, da je zbirka kratkih zgodb *Maščevanje male ostrige* dragocena knjiga, ki nam v umirjenem, prijazno toplem pripovednem slogu odstira resnico, da je človečnost mnogo globlja in dragocenejša, kot se nam spričo vsakdanje, zaslepljujoče igre zgolj videzov vse prepogosto dozdeva.

Živalske zgodbe iz knjige so

videnarle predvsem pripovedi o sodobni človeški družbi, ki jo pripovedovalec – modri stavec, katerega pribežališče je hišica na robu gozda – opazuje odmaknjen od dogajanja. Književni prostori so prepoznavni, čeprav pogosto niso poimenovani z realnimi geografskimi imeni, npr. Bohinj, Veliki Brion, Piranski zaliv, živalski vrt v Ljubljani. Pripovedovalec razkriva resnice o našem bivanju (tudi) skozi živalsko perspektivo, mestoma pa poveže dogajanje iz živalskega sveta s sodobnimi novicami, pri čemer ironizira nespametno ravnanje ljudi. Pri živalskih literarnih likih se avtor izvrstno

izogne klišejem vnaprej dane/pričakovane vloge posamezne živali, kar mu omogoča vzpostavitev individualiziranih karakternih lastnosti glavnih in epizodnih likov.

Skupina Langa je posnela novo pesem Lepi, ki so jo opremili z domiselnim videospotom posnetim v mariborskih zaporih, na Rakičanskem letališču in v Beltincih. V videospotu lahko poleg članov skupine Langa vidimo tudi druge znane obraze kot sta igralca Matjaž Javšnik in Jaka Fon ter lepotica Tadeja Ternar.

Beg iz zapora, prijateljstvo in ljubezen

Gre za videospot z balkansko tematiko, ki govori o begu iz zapora, bratski pomoči in ljubezni. Pesem, ki jo Langa izvaja v hrvaškem jeziku, je nastala z mešanjem variant glasbe. Kontrec je namreč dejal, da so se v skupini odločili za raznovrstnost in ker vsaka melodija nekaj zahteva, je ta zahtevala hrvaško besedilo, saj s to glasbo bolje zveni.

S snemanjem končali v enem dnevu

Pod scenarij videospota, glasbo in aranžma pesmi Lepi se je podpisal Mišo Kontrec, besedilo pesmi je napisal Rok Vilčnik, videospot je režiral Marko Wolf. Kontrec je ob tem dejal, da so z napornim snemanjem končali v enem dnevu, vendar naj bi bilo na prizorišču zaradi dobrega vzdušja veliko smeha.

Tudi letos je v Lendavi potekala tradicionalna etnološko-kulturna prireditve Lendavska trgatev, ki se je začela dopoldan v starem mestnem jedru s povorko in prikazom starih, ljudskih običajev. Zaključila pa se je pozno v noč z nastopi glasbenih skupin. Ob tem so na prostoru pred hotelom Elizabeta še folklorni nastopi, turistična tržnica in ponudba domače kulinarike ter vin iz okoliških vinogradov. Na tradicionalni etnološki-kulturni prireditvi Lendavska trgatev pa se se vsako leto udeleži tudi romska plesna skupina Romano Jilo.

Na povorki, ki jo je pripravila Zveza kulturnih društev Lendava,

je bilo letos kar 27 nastopajočih skupin iz Slovenije, Hrvaške in Madžarske. Na čelu povorke so bile mažoretke in pihalni orkester občine Goričan iz Hrvaške ter kočija z vinsko kraljico in vinskimi vitezi, sledil pa je nastop članov Romske plesne skupine Romano Jilo, Kulturnega društva Jozsef Horvath iz Petišovec, Folklorne skupine DU Ljutomer, Folklornega društva iz Lancove vasi, Kulturnega društva Sandor Szunyogh iz Dolnjega Lakoša in drugih. Na vozovih so prikazali različne stare običaje, od prešanja grozdja in priprave jabolčnice do obiranja grozdja, trgatvene norčije, madžarsko gostijo in podobno. Prireditev, ki sta jo organizirala Turizem Lendava in Občina Lendava v okviru festivala Lendava vabi, so zaključili pozno ponoči z zabavnoglasbenim programom, na katerem so nastopili Mambo Kingsi in D`kwascheni Retashy.

Skupina Romano Jilo oziroma Romsko srce iz Dolge vasi pri Len-

davi deluje že 8 let, njeni člani, ki jih veže sorodstvo, pa plešejo že od majhnih nog. Glede tega niso nobena izjema, saj za Rome velja, da plešejo od trenutka, ko shodijo. Pa tudi sanjajo - o lepšem življenju, o dobrih službah, o uspehu, o novih poteh v medijskem svetu. Na talent šov so se prijaviili, ker so želeli dokazati, da talenti obstajajo tudi daleč stran od Ljubljane, v romskem naselju ob tromeji.

Bajsa Arifovska

Bajsa Arifovska je rojena 25. 01. 1978 v Kočanimu v Republiki Makedoniji. Po narodnosti je Romkinja, samska, živi in dela v Makedoniji.

Leta 1992 je končala osnovno šolo v Makedonski Kamenici. Leta 1996 je končala Visoko glasbeno šolo v Štipu, v letu 2001 pa je diplomirala na univerzi Ciril Metoda v smeri diplomantka za glasbo in umetnost. Po stroki je diplomiran učitelj in teoretik, izvajalec glasbe tradicionalnih instrumentov. Od leta 1999 je članica kvarteta Dragana Dautovskega. Delala je tudi kot učiteljica tradicionalnih narodnih instrumentov na Visoki glasbeni šoli v Skopju ter kot učiteljica na narodnih seminarjih » Makedonski biser«

V letih 2001 do 2007 je delovala kot dirigentka in kompozitorka Orkestra za mandolinu in zbor v romski zasedbi kulturnega in izobraževalnega centra Darhija iz Skopja.

Profesorica Bajsa Arifovska je izrazita in internacionalno poznana članica orkestra Dragana Dautovskega

z katerim je prepotovala cel svet in sodelovala v 36 koncertih v Angliji, Srbiji, Bosni, Belgiji, Australiji, Italiji, Rusiji, Hrvaški, Ukrajini, Nemčiji, Portugalski ter največ v Nizozemski in Makedoniji. Z romskim orkestrom Gilavutne iz Skopja je v letih 2003 do 2007 nastopila na nekaj koncertih v Makedoniji, Srbiji, Hrvaški in Slove-

niji.

Sodelovala je v multimedijskih projektih kot je » Kreni in cvetovi« in » Marijine sanje«. Leta 2001 je objavila album pod imenom » Tabacco Album«. Napisala je glasbo za balet » Lady Macbeth«, glasbo za gledališko igro » Pisanie« ter za dramo » Jonadab«

Napisala je glasbo za dokumentarni film » Korjeni, cvjetovi i plodovi« in » Precizni voditelj kroz integracijo« Leta 2008 – 2009 je preživela na ameriški turneji z glasbenikom Goranom in Andrijanom Alački, izvajali so makedonsko glasbo in ples v Los Angelesu, Santa Barbari, Seattlu, Bostonu in New Yorku.

Z kvartetom Dragana Dautovskog so bili izdani naslednji albumi » Korijen i cvjetovi«, » Putevi sunca« in » Razboj« z orkestrom Darhija pa » Uhvati vrijeme«, » Metamorfoza«, » Blago« in » Niske bisera«

Vabimo Vas k poslušanju
romskega radia Romica
na frekvenci 97,6 MHz.

ČORI SAL

DIKH ANDI AJA ČERHENJA,
MA KER MANGE BRIGA.
MA LE MRI BAS,
SOSKE TUKE ŽAS.
TU ŠUKAR SAL,
TU AVRESKRI SAL

MA LE MRI BAS,
SOSKE TUKE ŽAS.
TU ŠUKAR SAL,
TU AVRESKRI SAL

TU ČORI SAL.
KHAJ TU AVREHA ŽAS
ME PA TIRINAV ,
MRO VOUDJI PHAGERAV.

ASES ANDRI BAS
ČURDJAL TUKE ŽAS
ME PA TIRINAV,
MRO VOUDJI PHAGERAV.